

KAZAKLARIN TÜRKİYE TÜRKÇESİ ÖĞRENİMİNDE YAPTIKLARI YANLIŞLIKLAR VE BU YANLIŞLIKLARIN DÜZELTİLMESİNE YÖNELİK ÖNERİLER

*Erdem KUMSAR**

*İbrahim KAPLANKIRAN***

ÖZET

Çok dilliliğin giderek önem kazandığı günümüz dünyasında Türkiye Türkçesinin yabancı dil olarak doğru bir şekilde öğretilmesi için önemli adımlar atılmaya başlanmıştır. Tüm dünyada olduğu gibi akraba Türk topluluklarında da Türkiye Türkçesi öğretimi her geçen gün yeni bir ivme kazanmaktadır. Türkî Cumhuriyetleri içerisinde hızla gelişen bir ülke olan Kazakistan'da da Türkiye Türkçesi öğretimi konusunda ciddi ilerlemeler kaydedilmiştir. Kazak Türkçesi ile Türkiye Türkçesi arasındaki benzerlikler ve ortaklıklar hedef dil öğrenimini bazen kolaylaştırmakta bazen de bu durum maalesef farklı yanlışlıkların yapılmasına neden olmaktadır.

Bu çalışmada Kazakların Türkiye Türkçesi öğreniminde alfabe, yazma, telaffuz, kelime, ek ve anlam bilgisi alanlarında yaptıkları yanlışlıklar tespit edilmiştir. Bu tespitler tablolarda yanlış-doğru biçimleriyle beraber örnek kelime ve cümleler verilerek gösterilmiştir. Ayrıca bu kelime ve cümlelerin Kazak Türkçesindeki şekilleri de tablolarda belirtilerek yapılan yanlışlıkların daha iyi anlaşılması hedeflenmiştir. Kazakların Türkiye Türkçesi öğreniminde yaptıkları yanlışlıklar, çalışmanın sonuç ve öneriler kısmında nedenleriyle beraber verilmiş olup bu yanlışlıklara çözüm önerileri maddeler halinde sunulmuştur.

Türkiye Türkçesinin yabancı dil olarak öğretiminde, yanlışlıkların yapıldığı konuların detaylı bir şekilde üzerinde durulması ve bu konulardaki örneklerin çoğaltılması muhakkak istenilen başarıyı sağlayacaktır. Rusça etkisinin yanı sıra yapılan bu yanlışlıkların çoğu ana dilden kaynaklı olduğu tespit edilmiştir. Tespitlerdeki yanlışlıkların dikkate alınmasıyla Kazaklara Türkiye Türkçesi öğretiminde daha iyi sonuçların elde edileceği düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kazaklara Türkiye Türkçesi Öğretimi, Türkçe Öğretimi, Türkiye Türkçesi Öğretiminde Yapılan Yanlışlıklar, Çözüm Önerileri.

* Okt., Ahmet Yesevi Uluslararası Türk - Kazak Üniversitesi, Hazırlık Fakültesi, Türk Dili Bölümü, Türkistan-KAZAKİSTAN, E-posta: erdem_kumsar@hotmail.com.

** Okt., Ahmet Yesevi Uluslararası Türk - Kazak Üniversitesi, Hazırlık Fakültesi, Türk Dili Bölümü, Türkistan-KAZAKİSTAN, E-posta: kaplankiran86@hotmail.com.

THE MISTAKES THAT THE KAZAKH HAVE DONE IN LEARNING TURKEY TURKISH AND SUGGESTIONS FOR AIMING AT THE CORRECTION OF THEM

ABSTRACT

As the multilingualism gaining so much importance in today's world, some important steps had been began to be taken in teaching Turkey Turkish correctly as a foreign language. As it happened in the all world, in kin Turkic societies the importance of teaching Turkey Turkish also gains a momentum. Among the Turkic countries, in also fastly developing Kazakhstan there had been achieved some important progresses in teaching Turkey Turkish. Similarities and commonalities between the Kazakh Turkish and Turkey Turkish while sometimes making target language teaching easy but sometimes unfortunately gives way to be done different mistakes.

In this study, some common mistakes had been detected in learning of the Kazakh Turkey Turkish in the area of alphabet, writing, pronunciation, word, complementary and knowledge of meaning. And those detections is given in a tableau in a true-false type together with the example words and sentences. Also the types of those words and sentences in Kazakh Turkish has been given in the tableau to be more comprehensively understood the made mistakes. The mistakes that the Kazakh have done in learning Turkey Turkish is given with the reasons in the conclusion and suggestion part in articulated way.

In teaching of Turkey Turkish as a foreign language, be paid attention to the subjects in detailed those are made mistakes and be increased the examples in these subjects will unavoidably pave way the wished success. Beside the mistakes made with Russian influence it has been detected that so many mistakes results from mother language. By being taken into consideration the mistakes in detections, it is thought the more successful results can be achieved in teaching Turkey Turkish to the Kazakh.

Keywords: Teaching the Kazakh Turkey Turkish, Turkish Teaching, the Mistakes Made in Teaching Turkey Turkish, Solution Suggestions.

Giriş

Dil, insanların duygu ve düşüncelerini ifade etmede kullandığı en önemli araçtır. İnsanoğlunun geçmişini geleceğe aktarmakta kullandığı dil, toplumların kültürel unsurlarını şüphesiz içerisinde taşımakta; kültürden sanata, yaşayış biçiminden inanca, tarihten günümüze kadar daha pek çok konudaki unsurları da nesilden nesile aktarmaktadır.

Dil, milletlerin tarih sahnesine çıkmasında ve yok olmasında da önemlidir. Bunun önemini bilen milletler kendi dillerine önem vermekte ve ülke genelinde söz sahibi olmak için kendi dillerini yaymaktadır. Yani dil, ulus devlet içerisinde bütünleştirici bir konumda yerini almaktadır. Karamanoğlu Mehmet Bey'in, "Bugünden sonra divanda, dergâhta Türkçeden başka bir dil kullanılmayacaktır" sözü de bunun en güzel örneğidir.

Milletler hem kendi dillerini daha iyi konuşmak hem de diğer milletlerle çeşitli ilişkiler kurabilmek için dil öğretimi konusunda çalışmalar yapmıştır. Türk tarihi içerisinde önemli bir yere sahip olan Divanü Lugati't-Türk, Türkçe öğretimi üzerine yapılan ilk çalışmadır. Bu çalışmadan sonra "1250-1517 yılları arasında hüküm süren Memlük Devleti'nde Türk sultanlarının devleti yönetmesi nedeniyle Türk diline karşı ilginin arttığı Kıpçak Türkçesi, Türkçenin yabancılara

öğretiminin en fazla önem kazandığı dönem”¹ olmuş ve çeşitli çalışmalar da bu dönemler arasında yer almıştır.

16. yüzyılda Anadolu sahasında görülen Bergamalı Kadri'nin Müyessiretü'l-Ulûm adlı eseri de Türkçe öğretimi konusunda bahsedilmeden geçilemeyecek bir çalışmadır. “Bergamalı'nın gramerini yazdığı dönem şu anda kullanmakta olduğumuz Türkiye Türkçesinin (yani Batı Oğuzcasının) tarihi şeklindedir. Bu yüzden eserinin değeri bir kat daha artmaktadır.”²

Bu dönemlerden sonra Türkçe öğretimi konusunda önemli çalışmalar yapılsa da genellikle bu çalışmalar dil öğretim çalışmasından ziyade bir gramer öğretimi üzerine olmuştur. 1950'li yıllardan itibaren yabancılara Türkçe öğretimi konusunda üniversitelerde ciddi çalışmalar yapılmaya başlanmıştır.³

Belirtilen kaynakların yanı sıra çeşitli kurumlar tarafından veya şahsi olarak hazırlanmış, yabancılara Türkçe öğretim setleri (kitapları) bulunmakta olup günümüzde de bu çalışmalar hala devam etmektedir.

Ayrıca 2015 yılının sonlarında yayın akışına başlayan “Türkçenin Sesi Radyosu” da haber, sinema, müzik, sağlık, edebiyat vs. gibi çeşitli programlarla Türkçe öğretimini desteklemektedir.

Bu çalışmaların hazırlanmasındaki en önemli sebeplerden biri günümüz dünyasında çok dilliliğin ve çok kültürlülüğün giderek yaygınlaşmasıdır. Çok dillilik ve çok kültürlülük, ülkeler arasındaki ilişkileri geliştirmekte ve bu durum yabancı dil öğrenme ihtiyacını ortaya çıkarmaktadır.

Türkiye'nin her alanda diğer ülkelerle ilişkilerinin gelişmesi dünyada Türkiye Türkçesi öğrenimine/öğretimine olan ilginin artmasını sağlamıştır. Özellikle de Türkiye'nin, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin 1991 yılında dağılmasından sonra bağımsızlıklarını kazanan Türkî Cumhuriyetlerle olan ticari, sosyal, kültürel, askeri vs. gibi ilişkileri bu cumhuriyetlerde Türkiye Türkçesinin öğrenimini gerekli kılmıştır. Bunun sonucu olarak Türkî Cumhuriyetleri içerisinde yer alan Kazakistan Cumhuriyetinde de Türkiye Türkçesinin öğrenimiyle ilgili önemli adımlar atılmış ve atılmaya devam etmektedir.

Hızla gelişen bir ülke olan Kazakistan'da, Türkiye Cumhuriyeti ile 31 Ekim 1992 tarihinde imzalanan anlaşma gereği Türkistan şehrinde Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi kurulmuştur. Üniversitenin kurulmasından sonra bu iki dost ülke ortak mirasları olan

¹ Fatma Açık, “Türkiye’de Yabancılara Türkçe Öğretilirken Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri”, **Doğu Akdeniz Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü Uluslararası Türkçe Eğitimi ve Öğretimi Sempozyumu’nda Sunulan Bildiri**, Kıbrıs 2008, s. 1-2.

² Güner Gülsevin, “Bergamalı Kadri ve Eseri Üzerine”, **Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi**, C: 1990/I, S: 461, Haziran 1990, s. 211.

³ Yabancılara Türkiye Türkçesi öğretimiyle ilgili hazırlanan kaynaklardan bazıları şunlardır: Selahattin Olcay, **Yabancılar için Türkçe Dersleri: Gramer**, Ankara Üniversitesi Yayınları, Ankara 1963; Kenan Akyüz, **Yabancılar için Türkçe Dersleri: Konuşma, Okuma**, Ankara Üniversitesi Yayınları, Ankara 1965; Hamza Zülfikar, **Yabancılar için Türkçe Dilbilgisi**, Ankara Üniversitesi Türkçe Kursu Yayınları, Ankara 1969; Sermet Sami Uysal, **Yabancılara Türkçe Dersleri Kitapları**, İstanbul Üniversitesi Yabancı Diller Okulu Yayınları, İstanbul 1979; Kaya Can, **Yabancılar için Türkçe-İngilizce Açıklamalı Türkçe Dersleri**, ODTÜ Yayınları, Ankara 1981; Mehmet Hengirmen, Nurettin Koç, **Türkçe Öğreniyoruz**, Ankara 1982; Tahir Nejat Gencan, **Yabancı Uyruklu Öğrenciler için Türkçe Öğreniyorum**, İstanbul 1985; Hikmet Sebüktekin, **Turkish for Foreigners, Yabancılar için Türkçe 1-2**, Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 1997; Gazi Üniversitesi, **Yabancılar için Türkçe 1-2**, Gazi Üniversitesi TÖMER Yayını, Ankara 2000; Ankara Üniversitesi, **Hitit Yabancılar için Türkçe I, II, III**, Ankara Üniversitesi TÖMER Yayını, Ankara 2002; Murat Özbay, Fahri Temizyürek, **Türkçe Öğreniyoruz, Orhun 1, 2, 3**, TİKA Yayınları, Ankara 2003; Murat Özbay, Fahri Temizyürek, **Türkçe Öğreniyoruz, Güneş 1, 2, 3 (Çocuklar için)**, TİKA Yayınları, Ankara 2005; Ankara Üniversitesi, **Yeni Hitit I, II, III, Yabancılar için Türkçe**, Ankara Üniversitesi TÖMER Yayını, Ankara 2008; Yunus Emre Enstitüsü, **Yedi İklim Türkçe Öğretim Seti**, Yunus Emre Enstitüsü Yayınları, Ankara 2015.

büyük Türk düşünürü Hoca Ahmet Yesevi için birlikte çalışmalar yapmış ve yapmaya da devam etmektedir. Ayrıca bu iki ülkenin ortak üniversitesinde her konuda olduğu gibi Türkçe öğretimi konusunda da önemli yollar kat edilmiştir. UNESCO tarafından 2016 Hoca Ahmet Yesevi yılı olarak ilan edilmesiyle Türkiye ve Kazakistan'da özellikle Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesinde çeşitli faaliyetler gerçekleştirilmiştir.

Bu faaliyetlerin yanı sıra 11 Eylül 2015 tarihinde Astana'da; Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Türkiye ve Türkmenistan'ın katılımıyla 5'incisi düzenlenen "Türk Dili Konuşan Ülkeler İşbirliği Konseyi Liderler Zirvesi"nde Kazakistan Cumhurbaşkanı Nursultan Nazarbayev, Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesini, Türk Dünyasının ortak üniversitesine dönüştürmeyi teklif etmiştir.

Türk Dünyası için büyük önem taşıyan bu üniversitede 33 Türk ve akraba topluluğundan gelen öğrencilere Türkiye Türkçesi öğretilmektedir. Türkiye Türkçesi öğretimi, üniversitenin Türkistan merkez kampüsünün yanı sıra Kentau yerleşkesi Hazırlık Fakültesinde de yapılmaktadır. Aynı zamanda üniversitenin Almatı Avrasya Araştırma Enstitüsünde de Türkçe öğretimi dersleri verilmektedir.

Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesinde, Yunus Emre Enstitüsü ile karşılıklı olarak imzalanan işbirliği protokolüne göre Yunus Emre Enstitüsü tarafından Türkçe öğretim usullerine uygun olarak hazırlanan Yedi İklim Türkçe Öğretim Seti kullanılmaktadır. Kazakistan'da ayrıca bu üniversite dışında Astana Yunus Emre Türk Kültür Merkezi ve çeşitli kurum ve kuruluşlarda da Türkçe öğretimi yapılmaktadır.

Türkçe öğretimi sırasında Kazak Türkçesini iyi derecede bilen öğrenciler hızlı bir şekilde Türkiye Türkçesini öğrenmektedirler. Bunun sebebi de şüphesiz, Türkiye Türkçesi ile Kazak Türkçesinin birbirine olan benzerliğidir. Bu benzerlikler "zaman zaman eğitim sürecinde avantaj gibi görünse de aslında pek çok zorluğu beraberinde getirir. Zira öğrenci, doğru bildiğini sandığı pek çok yanlışla karşı karşıyadır. Bir yanlış düzeltmek yeni bir şeyi öğretmekten çok daha zordur."⁴

Yöntem

Çalışmada Kazakların Türkiye Türkçesi öğreniminde yaptıkları yanlışlıklar ele alınmış ve bu yanlışlıklar konularına göre tasnif edilmiştir. Tablolar şeklinde gösterilen bu yanlışlıklar, Kazak Türkçesi örnekleriyle de verilmiş ve böylece çalışmanın daha verimli olması hedeflenmiştir.

Çalışmadaki yanlışlıklar öğrencilerin ödevlerinin taranması ve sınav kâğıtlarının okunmasıyla tespit edilmiştir. Daha sonra tespit edilen bu yanlışlıklar, sebepleri ve çözüm önerileriyle beraber makalede sunulmuştur.

Bulgu ve Yorumlar

Kazaklar, Türkiye Türkçesi öğreniminde çeşitli nedenlerden dolayı bazı yanlışlıklar yapmaktadırlar. Rusçanın ve Kazakçanın devlet dili olarak kabul edildiği Kazakistan'da bu yanlışlıklar, bazen ana dilin etkisinden bazen de Rusçanın Kazakçaya etkisinden -dolayısıyla Türkiye Türkçesi öğrenimine etkisinden- kaynaklanmaktadır.

⁴ Erol Erdoğan, "Türk Dillilere Türkiye Türkçesi Öğretiminde Karşılaşılan Başlıca Sorunlar ve Çözüm Önerileri", *Uluslararası Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi Sempozyumu: Türk Dillilere Türkiye Türkçesi Öğretimi Adlı Sempozyumda Sunulan Bildiri*, Erzurum 2015, s. 1.

Türkiye Türkçesi ve Kazak Türkçesinin aynı dil ailesine mensup olarak ses, şekil, kelime, cümle ve anlam yapısındaki pek çok benzerlik Türkiye Türkçesi öğreniminde bazı kolaylıklar sağlamasına rağmen bu kolaylıklar bazı durumlarda maalesef bir dezavantaja da dönüşmektedir.

Türk alfabesi ve Kazak alfabesi arasında birçok benzer harf olmasının yanı sıra aynı şekilde olup farklı telaffuz edilen harfler de mevcuttur. Ayrıca Kazak alfabesinde olmayıp sadece Türk alfabesine özgü olan “c ve ğ” gibi harfler de bulunmaktadır. Bu nedenle alfabenin öğretiminde yazma ve telaffuza gereken önem fazlasıyla verilmeli ve öğrencinin alfabeği öğrendiğine emin olunmadan diğer konulara geçilmemelidir.

Türkiye Türkçesindeki **düşün-** fiili ile Kazak Türkçesindeki **түсін-** fiili şekil itibarıyla büyük bir benzerlik göstermektedir. Bu durumda öğrenci iki fiilin de aynı anlama geldiğini sanmaktadır. Oysaki Türkiye Türkçesindeki **düşün-** fiili Kazak Türkçesinde **ойла-**; Kazak Türkçesindeki **түсін-** fiili Türkiye Türkçesinde **anla-** fiiline eşdeğerdir. Bu sebeple şekil itibarıyla birbirine benzeyen fakat anlam olarak aynı olmayan bu gibi kelimeler öğrencilere pekiştirilerek öğretilmelidir.

Türkiye Türkçesi ile Kazak Türkçesindeki kişi ve ad durum ekleri birbirlerine büyük ölçüde benzerlik göstermektedir. Kişi eklerinden 1. çokluk kişi eki Türkiye Türkçesinde **-(y)lз**; Kazak Türkçesinde ise **-mлз** şeklindedir. Bu benzerlikten dolayı Kazak Türkçesinde “**Біз оқытушымыз.**” cümlesi Türkiye Türkçesinde “**Biz öğretmenimiz.**” şeklinde yanlış yazılmakta ve yanlış telaffuz edilmektedir.

sor- fiili Türkiye Türkçesinde yönelme ad durum ekini alırken, Kazak Türkçesinde ise ayrılma ad durum ekini almaktadır. Bu yüzden öğretilen fiillerin hangi ad durum ekleriyle kullanıldıklarını göstermek ve tekrar yöntemiyle alıştırmalar yapmak dil öğretimindeki başarıyı muhakkak arttıracaktır.

Türk yemekleri, Türk çayı, Türk mutfağı vb. kelimeler Rusçanın etkisiyle **Türkçe yemekler, Türkçe çay, Türkçe mutfak** şeklinde yazılmakta ve telaffuz edilmektedir. Çünkü Rusçada **Турецкий язык**, *Türkçe* anlamına geldiği için **Турецкий блюда** kelimesinin de *Türkçe yemekler* olarak düşünülmesini sağlamakta bu durum yazım ve telaffuzda yanlışlıkların yapılmasına neden olmaktadır. Dil öğretiminde buna benzer yanlışlıkların yapılmaması için Türkçenin mantığı öğrenciye iyi bir şekilde kavratılarak cümleler ve metinler içerisinde bu konunun üstünde ayrıca durulmalıdır.

Kazakların Türkiye Türkçesi öğreniminde yaptıkları yanlışlıklar şu şekilde tasnif edilebilir:

1. Alfabeden Kaynaklanan Yanlışlıklar,
2. Yazımda Yapılan Yanlışlıklar,
3. Seslerin Telaffuzunda Yapılan Yanlışlıklar,
4. Yalancı Eşdeğerliklerde Yapılan Yanlışlıklar,
5. Eklerde Yapılan Yanlışlıklar,
6. Cümlelerde Yapılan Diğer Yanlışlıklar.

Yapılan bu tasnifler kendi içerisinde de maddeler halinde gösterilmekte ve konunun daha anlaşılır olması için tespit edilen örnekler tablo şeklinde belirtilmektedir. Tablolarda tespit edilen örneklerin Kazak Türkçesi ve Türkiye Türkçesi şekilleri verilmektedir. Ayrıca bu örneklerin doğru ve yanlış şekilleri de tablolarda yer almaktadır.

1. Alfabeden Kaynaklanan Yanlışlıklar

Türk ve Kazak alfabesi arasında bazı ortak harfler bulunmaktadır. Bu ortak harfler her zaman aynı sesleri çıkarmamakta ve bu nedenle bazı yanlışlıkların meydana gelmesine neden olmaktadır.

- **B harfi:** Türk alfabesinde “B” olarak seslendirilen harf, Kazak alfabesinde “v” olarak seslendirilmektedir. Bu sebeple alfabe öğreniminde bu yanlışlık sıklıkla yapılmaktadır.

Türkiye Türkçesi	Kazak Türkçesi	Doğru Seslendirme	Yanlış Seslendirme
Bahçe	Бақша	bahçe	vahçe
Balık	Балық	balık	valık

- **C harfi:** Türk alfabesinde “C” olarak seslendirilen harf, Kazak alfabesinde “s” olarak seslendirilmektedir.

Türkiye Türkçesi	Kazak Türkçesi	Doğru Seslendirme	Yanlış Seslendirme
Cevap	Жауап	cevap	sevap
Ceket	Жакет	ceket	seket

- **E harfi:** Türk alfabesinde “E” olarak seslendirilen harf, Kazak alfabesinde kelime başında “ye” olarak seslendirilmektedir.

Türkiye Türkçesi	Kazak Türkçesi	Doğru Seslendirme	Yanlış Seslendirme
Ekmek	Нан	ekmek	yekmek
Elli	Елу	elli	yelli

- **H harfi:** Türk alfabesinde “H” olarak seslendirilen harf, Kazak alfabesinde “n” olarak seslendirilmektedir.

Türkiye Türkçesi	Kazak Türkçesi	Doğru Seslendirme	Yanlış Seslendirme
Halı	Кілем	halı	nalı
Haber	Хабар	haber	naber

- **P harfi:** Türk alfabesinde “P” olarak seslendirilen harf, Kazak alfabesinde “r” olarak seslendirilmektedir.

Türkiye Türkçesi	Kazak Türkçesi	Doğru Seslendirme	Yanlış Seslendirme
Perde	Перде	perde	rerde
Pilav	Палау	pilav	rilav

- **Y harfi:** Türk alfabesinde “Y” olarak seslendirilen harf, Kazak alfabesinde “u/ü” olarak seslendirilmektedir.

Türkiye Türkçesi	Kazak Türkçesi	Doğru Seslendirme	Yanlış Seslendirme
Meyve	Жеміс	meyve	meüve
Hayvan	Айуан	hayvan	hauvan

2. Yazımda Yapılan Yanlışlıklar

Yazımda yapılan yanlışlıkların temeli de alfabeden kaynaklıdır. Yazımda yapılan bazı yanlışlıklar ayrıca telaffuzu da etkilemektedir.

- **ı harfi:** “ı” harfi genellikle üstüne nokta konulup “i” şeklinde yazılarak yanlışlık yapılmaktadır.

Türkiye Türkçesi	Kazak Türkçesi	Doğru Yazım	Yanlış Yazım
ıslık	ЫСҚЫРУ	ıslık	islik
ılık	ЖЫЛЫ	ılık	ilik

- **İ harfi:** Büyük harf kullanımında “İ” harfi noktasız olarak kullanılıp “I” şeklinde yazılarak yanlışlık yapılmaktadır.

Türkiye Türkçesi	Kazak Türkçesi	Doğru Yazım	Yanlış Yazım
İstanbul	Ыстамбұл	İstanbul	Istanbul
İnsan	Адам	İnsan	Insan

- **k harfi:** Kazak Türkçesinde, ince “к” ve gırtlaktan çıkarılan kalın “қ” olmak üzere iki farklı ses bulunmaktadır. Bu nedenle “к” harfinin kalın ünlülerle kullanımında gırtlaktan çıkarılan kalın “қ/қ” şeklinde yanlış yazılma eğilimi vardır.

Türkiye Türkçesi	Kazak Türkçesi	Doğru Yazım	Yanlış Yazım
kağıt	қағаз	kağıt	қағит/кағит
kulak	құлақ	kulak	құлақ/қулақ

*Küçük harf kullanımında “к” harfi, Kazak alfabesindeki gibi “қ” şeklinde yazılarak yanlışlık yapılmaktadır.

Türkiye Türkçesi	Kazak Türkçesi	Doğru Yazım	Yanlış Yazım
açık	ашық	açık	ачық
karın	қарын	karın	қарын

- **h harfi:** Kazak Türkçesinde, ince “h” ve gırtlaktan çıkarılan kalın “х” olmak üzere iki farklı ses bulunmaktadır. Bu nedenle “h” harfinin kalın ünlülerle kullanımında gırtlaktan çıkarılan kalın “х” şeklinde yanlış yazılma eğilimi vardır.

Türkiye Türkçesi	Kazak Türkçesi	Doğru Yazım	Yanlış Yazım
haber	хабар	haber	xaber
yatakhane	жатақхана	yatakhane	yataqxane

- **y harfi:** “y” harfi yerine “ı” harfi kullanımı sıklıkla yapılan yanlışlıklardan biridir.

Türkiye Türkçesi	Kazak Türkçesi	Doğru Yazım	Yanlış Yazım
televizyon	теледидар	televizyon	televizion
radyo	радио	radyo	radio

*Ayrıca bazı kelimelerde, “ı” harfi yazılması gerekirken yerine “y” harfi yazılarak yanlışlık yapılmaktadır.

Türkiye Türkçesi	Kazak Türkçesi	Doğru Yazım	Yanlış Yazım
aile	отбасы	aile	ayle
daire	пәтер, квартира	daire	dayre

- **t ~ m:** Kazak Türkçesi el yazısında küçük “t” harfi “m” şeklindedir. Bu sebeple küçük “t” yazımında yanlışlık yapılmaktadır.

Türkiye Türkçesi	Kazak Türkçesi	Doğru Yazım	Yanlış Yazım
getir-	әкел-	getir-	gемir-
futbol	футбол	futbol	fumbol

- **d ~ g:** Kazak Türkçesi el yazısında küçük “d” harfi “g” şeklindedir. Bu sebeple küçük “d” yazımında yanlışlık yapılmaktadır.

Türkiye Türkçesi	Kazak Türkçesi	Doğru Yazım	Yanlış Yazım
odun	отын	odun	ogun
çadır	шатыр	çadır	çagır

- **ә ~ ä/ë:** Kazak Türkçesindeki “ә” harfine karşılık olarak Türk alfabesinde olmayan “ä/ë” şekilleri yazılarak yanlışlık yapılmaktadır.

Türkiye Türkçesi	Kazak Türkçesi	Doğru Yazım	Yanlış Yazım
adalet	әділет	adalet	ädalet
elbette	әлбетте	elbette	ëllette

- **r harfi:** Türkiye Türkçesinde “r” harfi sıklıkla farklı şekillerde yazılarak yanlışlık yapılmaktadır.

Türkiye Türkçesi	Kazak Türkçesi	Doğru Yazım	Yanlış Yazım
ders	сабақ	ders	de(?)s
para	ақша	para	pa(?)a

3. Seslerin Telaffuzunda Yapılan Yanlışlıklar

Kazak alfabesindeki harflerin çıkardıkları sesler ile Türk alfabesindeki harflerin çıkardıkları sesler tamamıyla benzerlik göstermemektedir. Bu yüzden kelimelerin telaffuzunu yazarak değil söyleyerek çalışmak gerekmektedir.

- **c ~ j:** Bu iki harfin telaffuzunun birbirine yakın olması kelimelerin yanlış telaffuz edilmesine yol açmaktadır.

Türkiye Türkçesi	Kazak Türkçesi	Doğru Telaffuz	Yanlış Telaffuz
ceket	жакет	ceket	jeket
jeton	жетон	jeton	ceton

- **ç ~ ş:** Bu iki harfin telaffuzunun da birbirine yakın olması kelimelerin yanlış telaffuz edilmesine yol açmaktadır.

Türkiye Türkçesi	Kazak Türkçesi	Doğru Telaffuz	Yanlış Telaffuz
çikolata	шоколад	çikolata	şikolata
şarkı	ән	şarkı	çarkı

- **k ve h:** Türkiye Türkçesinde ince okunması gereken “k ve h” sesleri, Kazak Türkçesinde gırtlaktan çıkarılan “қ ve һ” sesleri şeklinde yanlış telaffuz edilmektedir.

Türkiye Türkçesi	Kazak Türkçesi	Doğru Telaffuz	Yanlış Telaffuz
kaşık	қасық	kaşık	қaşık
harf	әріп	harf	һarf

- **o:** Kazak Türkçesine Rusçadan giren kelimelerin bazılarında “o” harfi, “a” sesi şeklinde telaffuz edilir. Fakat Türkiye Türkçesinde de var olan bu kelimeler, Rusçadaki şekliyle telaffuz edilmediği için yazıldığı gibi okunmaktadır.

Türkiye Türkçesi	Kazak Türkçesi	Doğru Telaffuz	Yanlış Telaffuz
konser	концерт	konser	kanser
otel	отель, қонақ үй	otel	atel

- Türkiye Türkçesi ile Kazak Türkçesinde ortak olan kelimeler Kazak Türkçesindeki gibi telaffuz edilerek yanlış seslendirilmektedir.

Türkiye Türkçesi	Kazak Türkçesi	Doğru Telaffuz	Yanlış Telaffuz
otobüs	автобус	otobüs	avtobüs
üniversite	университет	üniversite	(y)universitet

4. Yalancı Eşdeğerliklerde Yapılan Yanlışlıklar

Yalancı eşdeğerlik, “kaynak anlaşma birliğindeki bir kelimenin, ses ve yapı veya sadece ses bakımından aynı olan veya lehçeler arasındaki düzenli ses denklikleriyle aynı kaynaktan geldiği kolayca bilinen, yani benzer şeklinin, hedef lehçede bulunması; ancak bu iki kelimenin kavram alanlarının birbirine eş değer olmaması durumudur.”⁵ Özellikle Türk Dilli halklara Türkiye Türkçesi öğretimi konusunda daha çok yanlışlığın yapılmasına neden olan bu durum, yalancı eşdeğerliğin önemini bir kat daha arttırmaktadır.

Türkiye Türkçesinde ve Kazak Türkçesinde bazı kelimelerin yazılışları aynı olmasına rağmen anlamları tamamen farklılık göstermektedir. Bu durum da dil öğretiminde çok fazla hatanın yapılmasına neden olmakta ve hedef dilin öğretilmesini zorlaştırmaktadır.

- **alt ~ алд**

Yazılış Benzerliliği		Anlam Farklılığı	
Türkiye Türkçesi	alt	Kazak Türkçesi	аст
Kazak Türkçesi	алд	Türkiye Türkçesi	ön

- **taze ~ таза**

Yazılış Benzerliliği		Anlam Farklılığı	
Türkiye Türkçesi	taze	Kazak Türkçesi	жаңа, свежий
Kazak Türkçesi	таза	Türkiye Türkçesi	temiz

- **herkes ~ әркез**

Yazılış Benzerliliği		Anlam Farklılığı	
Türkiye Türkçesi	herkes	Kazak Türkçesi	бәрі
Kazak Türkçesi	әркез	Türkiye Türkçesi	her zaman

⁵ Mustafa Uğurlu, “Türk Lehçeleri Arasında Benzer Kelimelerin Eş Değerlik Durumu”, *Turkish Studies*, 7/4, 2012, s. 218.

• dün ~ түн

Yazılış Benzerliliği		Anlam Farklılığı	
Türkiye Türkçesi	dün	Kazak Türkçesi	кеше
Kazak Türkçesi	түн	Türkiye Türkçesi	gece

• zor ~ зор

Yazılış Benzerliliği		Anlam Farklılığı	
Türkiye Türkçesi	zor	Kazak Türkçesi	қиын
Kazak Türkçesi	зор	Türkiye Türkçesi	güzel, büyük

• erik ~ өрік

Yazılış Benzerliliği		Anlam Farklılığı	
Türkiye Türkçesi	erik	Kazak Türkçesi	алхоры, слива
Kazak Türkçesi	өрік	Türkiye Türkçesi	Kayıısı

• yap- ~ жаб-

Yazılış Benzerliliği		Anlam Farklılığı	
Türkiye Türkçesi	yap-	Kazak Türkçesi	жаса-
Kazak Türkçesi	жаб-	Türkiye Türkçesi	karat-

• öt- ~ өт-

Yazılış Benzerliliği		Anlam Farklılığı	
Türkiye Türkçesi	öt-	Kazak Türkçesi	сайра-
Kazak Türkçesi	өт-	Türkiye Türkçesi	geç-

• kaldır- ~ қалдыр-

Yazılış Benzerliliği		Anlam Farklılığı	
Türkiye Türkçesi	kaldır-	Kazak Türkçesi	көтер-
Kazak Türkçesi	қалдыр-	Türkiye Türkçesi	bırak-

• düşün- ~ түсін-

Yazılış Benzerliliği		Anlam Farklılığı	
Türkiye Türkçesi	düşün-	Kazak Türkçesi	ойла-
Kazak Türkçesi	түсін-	Türkiye Türkçesi	anla-

• dur- ~ тұр-

Yazılış Benzerliliği		Anlam Farklılığı	
Türkiye Türkçesi	dur-	Kazak Türkçesi	тоқта-
Kazak Türkçesi	тұр-	Türkiye Türkçesi	kalk-

• izle- ~ ізде-

Yazılış Benzerliliği		Anlam Farklılığı	
Türkiye Türkçesi	izle-	Kazak Türkçesi	көр-
Kazak Türkçesi	ізде-	Türkiye Türkçesi	ara-

5. Eklerde Yapılan Yanlışlıklar

Kazakların dil öğreniminde yaptıkları yanlışlıklardan birisi de eklerde görülen yanlışlıklardır. Çalışmadaki bu yanlışlıklar kişi ekleri, ad durum ekleri, fiile bağlı gelen ekler ve diğer ekler olarak tasnif edilmiştir. Ayrıca bu yapılan yanlışlıklar tasnif içerisinde örneklendirilerek gösterilmiştir.

5. a) Kişi Ekleri: Özellikle temel seviye Türkiye Türkçesi öğretiminde, kişi ekleri yaygın olarak yapılan yanlışlıklardan biridir.

● 1. teklik kişi ekinin yanlış kullanımı

Kazak Türkçesi	Мен оқушымын.	Мен үйге бара жатырмын.
Yanlış	Ben öğrencimin.	Ben eve gidiyormun.
Doğru	Ben öğrenciyim.	Ben eve gidiyorum.

● 1. çokluk kişi ekinin yanlış kullanımı

Kazak Türkçesi	Біз оқытушымыз.	Біз футбол ойнап жатырмыз.
Yanlış	Biz öğretmenmiz.	Biz futbol oynuyormuz.
Doğru	Biz öğretmeniz.	Biz futbol oynuyoruz.

● 2. çokluk kişi ekinin yanlış kullanımı

Kazak Türkçesi	Сіз дәрігерсіз.	Сіз неге күліп жатырсыз?
Yanlış	Siz doktorsuz.	Siz niye gülüyorsunuz?
Doğru	Siz doktorsunuz.	Siz niye gülüyorsunuz?

● 3. çokluk kişi ekinin yanlış kullanımı

Kazak Türkçesi	Олар баскетбол ойнап жатыр ма?
Yanlış	Onlar basketbol oynuyor mular?
Doğru	Onlar basketbol oynuyorlar mı?

● Emir-İstek kipi 2. çokluk kişi ekinin yanlış kullanımı

Kazak Türkçesi	Мүзейде сүретке түсірмең!	Белдігіңізді байлаңыздар!
Yanlış	Müzeде fotoğraf çekmen!	Kemerinizi bağlanız!
Doğru	Müzeде fotoğraf çekmeyin!	Kemerinizi bağlayınız!

5. b) Ad Durum Ekleri: Türkiye Türkçesi öğreniminde çok fazla yanlışlığın yapıldığı ve düzeltilmesinin zaman alabileceği bir gramer konusudur.

● Belirtme ad durum ekinde kaynaştırma harfinin yanlış kullanımı

Kazak Türkçesi	Бұл көлікті ұнаттым.
Yanlış	Bu arabamı çok beğendim.
Doğru	Bu arabayı çok beğendim.

● Belirtme ad durum ekinin üst üste getirilerek yanlış kullanımı

Kazak Türkçesi	Айше түрік тағамын өте жақсы пісіреді.
Yanlış	Ayşe çok güzel Türk yemeğisi pişiriyor.
Doğru	Ayşe çok güzel Türk yemeği pişiriyor.

- **Belirtme ad durum ekinin Kazak Türkçesi etkisiyle 3. kişi iyelik ekinden sonra yanlış kullanımı**

Kazak Türkçesi	Әлидің әкесін көрдім.
Yanlış	Ali'nin babasını gördüm.
Doğru	Ali'nin babasını gördüm.

- **Belirtme ad durum ekinin Kazak fonetiği etkisiyle yanlış kullanımı**

Kazak Türkçesi	Мен Шымкентті өте қатты жақсы көремін.
Yanlış	Ben Çimkent'ti çok seviyorum.
Doğru	Ben Çimkent'i çok seviyorum.
Kazak Türkçesi	Мен Түркияға барғым келеді.
Yanlış	Ben Türkiye'ye gitmekti istiyorum.
Doğru	Ben Türkiye'ye gitmeyi istiyorum.

- **Yönelme ad durum ekinde kaynaştırma harfinin yanlış kullanımı**

Kazak Türkçesi	Ахмет үй тапсырмасын анасына көрсетті.
Yanlış	Ahmet ödevini annesiye gösterdi.
Doğru	Ahmet ödevini annesine gösterdi.

- **Yönelme ad durum ekinin Kazak fonetiği etkisiyle yanlış kullanımı**

Kazak Türkçesi	Мен 1990 жылы Измир қаласында дүниеге келдім.
Yanlış	Ben 1990 yılında İzmir şehrinde dünyaga geldim.
Doğru	Ben 1990 yılında İzmir şehrinde dünyaya geldim.

- **Bulunma ad durum ekinin gerektiği halde kullanılmaması**

Kazak Türkçesi	2008 жылы жоғарғы оқу орнын бастадым.
Yanlış	2008 yılı üniversiteye başladım.
Doğru	2008 yılında üniversiteye başladım.

- **Bulunma ad durum ekinin gerekmediği halde kullanılması**

Kazak Türkçesi	Апта соңында киноға бардық.
Yanlış	Hafta sonunda sinemaya gittik.
Doğru	Hafta sonu sinemaya gittik.

- **Bulunma ad durum ekinin yerine başka bir ad durum ekinin kullanılması**

Kazak Türkçesi	Қыста бұл жаққа көп қар жауады.
Yanlış	Kışta buraya çok kar yağıyor.
Doğru	Kışın buraya çok kar yağıyor.

- **Ayrıлма ad durum ekinin Kazak fonetiği etkisiyle yanlış kullanımı**

Kazak Türkçesi	Бұл кітапты кімнен алдың?
Yanlış	Bu kitabı kimnen aldın?
Doğru	Bu kitabı kimden aldın?

● **İlgi ad durum ekinin Kazak fonetiği etkisiyle yanlış kullanımı**

Kazak Türkçesi	Біздің үйіміз өте жақсы.
Yanlış	Biziñ evimiz çok güzel.
Doğru	Bizim evimiz çok güzel.
Kazak Türkçesi	Менің баурымдың аты Ахмет.
Yanlış	Beniñ kardeşimin adı Ahmet.
Doğru	Benim kardeşimin adı Ahmet.

5. c) **Fiile Bağlı Gelen Ekler** Dillerin kendi sisteminde kelimelerin fiillerle ilgili kalıp olarak kullanıldığı ekler bulunmaktadır. Türkiye Türkçesinde ve Kazak Türkçesinde bu fiillerin almış oldukları ekler her zaman aynı olmayıp farklılık göstermekte bu durum da dil öğreniminde yanlışlıkların yapılmasına neden olmaktadır. Fiiller başka anlamlarda kullanıldığı zaman, farklı ad durum ekleri alabileceği tablolar altında gösterilmektedir.

● **“sor-” fiiline gelen ekin yanlış kullanımı**

Kazak Türkçesi	Бұл сұрақты мұғалімнен сұрадым.
Yanlış	Bu soruyu öğretmenden sordum.
Doğru	Bu soruyu öğretmene sordum.

*“sor-” fiili, *birisinden hesap sormak* anlamında kullanılırken ayrılma hali ekini alır.

*“sor-” fiili, *buralar bizden sorulur* anlamında kullanılırken ayrılma hali ekini alır.

*“sor-” fiili, *bir kişiye soru sormak* anlamında kullanılırken ise yönelme hali ekini alır.

● **“başla-” fiiline gelen ekin yanlış kullanımı**

Kazak Türkçesi	Сабақты бастадық.
Yanlış	Dersi başladık.
Doğru	Derse başladık.

● **“beğen-” fiiline gelen ekin yanlış kullanımı**

Kazak Türkçesi	Маған ұнады.
Rusça	Мне нравится.
Yanlış	Bana beğendim.
Doğru	Ben beğendim.

● **“nefret et-” fiiline gelen ekin yanlış kullanımı**

Kazak Türkçesi	Футбол ойнағанды жек көремін.
Yanlış	Futbol oynamayı nefret ediyorum.
Doğru	Futbol oynamaktan nefret ediyorum.

● **“saygı göster-” fiiline gelen ekin yanlış kullanımı**

Kazak Türkçesi	Анамызды құрметтейміз.
Yanlış	Annemizi saygı gösterelim.
Doğru	Annemize saygı gösterelim.

• “de-” fiiline gelen ekin yanlış kullanımı

Kazak Türkçesi	Бұларды не дейсіздер?
Yanlış	Bunları ne di yorsunuz?
Doğru	Bunlara ne diyorsunuz ?

• “vur-” fiiline gelen ekin yanlış kullanımı

Kazak Türkçesi	Ахмет мені ұрды.
Yanlış	Ahmet beni vurdu .
Doğru	Ahmet bana vurdu .

*“vur-” fiili, *bir kişiyi silahla vurmak* anlamında kullanılırken belirtme hali ekini alır.

*“vur-” fiili, *bir kişiye bir şeyle vurmak* anlamında kullanılırken ise yönelme hali ekini alır.

• “fotoğraf çekil-” fiiline gelen ekin yanlış kullanımı

Kazak Türkçesi	Мектепте суретке түстік.
Yanlış	Okulda fotoğrafa çekildik .
Doğru	Okulda fotoğraf çekildik .

• “çık-” fiiline gelen ekin yanlış kullanımı

Kazak Türkçesi	Бөлмеге барған кезде қарсымдан мысық шықты.
Yanlış	Odaya girerken karşımdan kedi çıktı .
Doğru	Odaya girerken karşıma kedi çıktı .

*“çık-” fiili, *bir mekândan çıkmak* anlamında kullanılırken ayrılma hali ekini alır.

*“çık-” fiili, *yukarıya doğru çıkmak* anlamında kullanılırken yönelme hali ekini alır.

*“çık-” fiili, *karşısına çıkmak* anlamında kullanılırken ise yönelme hali ekini alır.

• “gurur duy-” fiiline gelen ekin yanlış kullanımı

Kazak Türkçesi	Мен өз елімді мақтан етемін.
Yanlış	Ben kendi ülkemi gurur duyuyorum .
Doğru	Ben kendi ülkemle gurur duyuyorum .

• “övün-” fiiline gelen ekin yanlış kullanımı

Kazak Türkçesi	Әли өз өзіңді мақтанды.
Yanlış	Ali kendi kendini övündü .
Doğru	Ali kendi kendine övündü .

5. d) **Diğer Ekler:** Türkiye Türkçesi öğreniminde yapılan bu tasniflerin dışında bazı eklerin kullanımında da yanlışlıklar yapılmaktadır. Bu yanlışlıklar ana dil ile öğrenilmek istenen hedef dildeki eklerin farklı olmasından kaynaklanmaktadır.

• Bir kişi “adına” kelimesindeki ekin yanlış kullanımı

Kazak Türkçesi	Сенің атыңнан жиналысқа мен қатыстым.
Yanlış	Senin adından toplantıya ben katıldım.
Doğru	Senin adına toplantıya ben katıldım.

● Doğum tarihindeki sayıların üzerine gereksiz ek kullanımı

Kazak Türkçesi	Мен жиырма бір Мамыр бір мың тоқыз жүз тоқсан жетінші жылда туылдым.
Yanlış	Ben yirmi bir Mayıs bin dokuz yüz doksan yedinci yılda doğdum.
Doğru	Ben yirmi bir Mayıs bin dokuz yüz doksan yedi yılında doğdum.

● “yılından beri” yapısında kullanılması gereken ekin getirilmemesi

Kazak Türkçesi	1998- жылдан бері осында тұрамын.
Yanlış	1998 yıldan beri burada yaşıyorum.
Doğru	1998 yılından beri burada yaşıyorum.

● Saatlere gelen eklerin yanlış kullanımı

Kazak Türkçesi	Сағат екіден жиырма кетті.
Yanlış	Saat ikiden yirmi geçiyor.
Doğru	Saat ikiyi yirmi geçiyor.

● Saatlere kullanılan zaman ekinin yanlış kullanımı

Kazak Türkçesi	Сағат сегізден он өтті.
Yanlış	Saat sekizi on geçti.
Doğru	Saat sekizi on geçiyor.

● Saatlere “geçe” yerine “geçende”; “kala” yerine “kalanda” şekillerinin kullanımı

Kazak Türkçesi	Сағат бірден бес өткенде көрісеміз.	Сағат тоқызға он қалғанда ояндым.
Yanlış	Saat biri beş geçende görüşürüz.	Saat dokuza on kalanda uyandım.
Doğru	Saat biri beş geçe görüşürüz.	Saat dokuza on kala uyandım.

● Soru ekinin yanlış yerde kullanımı

Kazak Türkçesi	Сен Түрікше білесін бе?
Yanlış	Sen Türkçe biliyorsun mu?
Doğru	Sen Türkçe biliyor musun?

● Yeterlik fiilinin olumsuz şeklinin yanlış kullanımı

Kazak Türkçesi	Олар бұл үйді сатып ала алмайды.
Yanlış	Onlar bu evi satın alabilmezler.
Doğru	Onlar bu evi satın alamazlar.

● Sıfat-fiilli cümlelerde iyelik ekinin yanlış yerde kullanımı

Kazak Türkçesi	Көрген кином өте тамаша еді.
Yanlış	Seyreden filmim çok güzeldi. / Seyrettik filmim çok güzeldi.
Doğru	Seyrettiğim film çok güzeldi.

• “başla-” fiili yerine yanlış olarak “başlan-” fiilinin kullanımı

Kazak Türkçesi	Сабақ басталды.
Yanlış	Ders başlandı .
Doğru	Ders başladı .

• “doğ-” fiili yerine yanlış olarak “doğul-” fiilinin kullanımı

Kazak Türkçesi	Мен Анкарада туылдым.
Yanlış	Ben Ankara’da doğuldum .
Doğru	Ben Ankara’da doğdum .

• “okun-” fiili yerine yanlış olarak “okul-” fiilinin kullanımı

Kazak Türkçesi	Бұл кітап оқылды.
Yanlış	Bu kitap okuldu .
Doğru	Bu kitap okundu .

• “doğran-” fiili yerine yanlış olarak “doğral-” fiilinin kullanımı

Kazak Türkçesi	Қызанақтар жақсылап туралды.
Yanlış	Domatesler iyice doğraldı .
Doğru	Domatesler iyice doğrandı .

• “oynan-” fiili yerine yanlış olarak “oynal-” fiilinin kullanımı

Kazak Türkçesi	Тоқызқұмалақ ойыны ойналды.
Yanlış	Mangala oyunu oynaldı .
Doğru	Mangala oyunu oynandı .

• “bitir-” fiili yerine yanlış olarak “bit-” fiilinin kullanımı

Kazak Türkçesi	Мен біттім.
Yanlış	Ben bittim .
Doğru	Ben bitirdim .

• “tanış-” fiiline gelen sıfat-fiil ekinin yanlış kullanımı

Kazak Türkçesi	Танысқанымға қуаныштымын.
Yanlış	Tanış gan ıma memnun oldum.
Doğru	Tanıştı ğ ıma memnun oldum.

6. Cümlelerde Yapılan Diğer Yanlışlıklar

Türkiye Türkçesi öğreniminde belirtilen yanlışlıkların yanı sıra farklı nedenlerden dolayı cümle içerisinde yanlışlıklar yapılmaktadır. Bazen ana dildeki şekilden bazen Rusçanın etkisinden bazen de kelimelerin diziminden kaynaklı yapılan bu yanlışlıklar Türkiye Türkçesinin öğretiminde karşılaşılan sorunlardan biridir.

• “bu” işaret sıfatının gereksiz kullanımı

Kazak Türkçesi	Менің арманымдағы мамандық ол дәрігерлік.
Yanlış	Benim hayalimdeki meslek, bu doktorluk.
Doğru	Benim hayalimdeki meslek doktorluktur.

● **Ek fiilin/hikâye kipinin yanlış kullanımı**

Kazak Türkçesi	Өткен жылы Түркияда болдым.
Yanlış	Geçen yıl Türkiye’de oldum .
Doğru	Geçen yıl Türkiye’de deydim .

● **İzin cümlesinin Kazak Türkçesi etkisiyle yanlış kullanımı**

Kazak Türkçesi	Кіруге болады ма?
Yanlış	Girsem olur mu?
Doğru	Girebilir miyim?

● **Bağlaç olan “da/de”nin fonetik olarak yanlış kullanımı**

Kazak Türkçesi	Пикникке Самет те кетті.
Yanlış	Pikniğe Samet te gitti.
Doğru	Pikniğe Samet de gitti.

● **“iste-” fiilinin Kazak Türkçesi etkisiyle yanlış kullanımı**

Kazak Türkçesi	Мен одан қалам сұрадым.
Yanlış	Ben ondan kalemini sordum .
Doğru	Ben ondan kalemini istedim .

● **“hiçbir şey” sözcüğünün yanlış kullanımı**

Kazak Türkçesi	Ақшасыз ешнәрсе жасай алмайсың.
Yanlış	Parasız hiç şey yapamazsın.
Doğru	Parasız hiçbir şey yapamazsın.

● **“Adınız ne?” sorusundaki soru zamirinin Kazak Türkçesi etkisiyle yanlış kullanımı**

Kazak Türkçesi	Сіздің атыңыз кім?
Yanlış	Sizin adınız kim?
Doğru	Sizin adınız ne?

● **Cümlede sebep bildiren olumsuz yargının yanlış kullanımı**

Kazak Türkçesi	Кітабы жоқ болғаны үшін сабаққа келмеді.
Yanlış	Kitabı yok olduğu için derse gelmedi.
Doğru	Kitabı olmadığı için derse gelmedi.

● **Kalıp ifadelerin Rusçanın etkisiyle yanlış kullanımı**

Kazak Türkçesi	Мейрамыңызбен!	Туылған күніңізмен!
Rusça	С праздником!	С днем рождения!
Yanlış	Bayramımızla!	Doğum gününüzle!
Doğru	Bayramınız kutlu olsun!	Doğum gününüz kutlu olsun!

- Türk yemekleri, Türk çayı, Türk mutfağı vb. kelimelerin Rusçanın etkisiyle Türkçe yemekler, Türkçe çay, Türkçe muffak şeklinde yanlış kullanımı

Kazak Türkçesi	Түрік тағамдары өте дәмді.
Rusça	Турецкие блюда очень вкусные.
Yanlış	Türkçe yemekler çok lezzetli.
Doğru	Türk yemekleri çok lezzetli.

- “diye” sözcüğünün Kazak Türkçesi etkisiyle “dep” şeklinde yanlış kullanımı

Kazak Türkçesi	Анамнан “Тамақ пісті ма?” -деп сұрадым.
Yanlış	Anneme “Yemek pişti mi?” dep sordum.
Doğru	Anneme “Yemek pişti mi?” diye sordum.

- “hepimiz, hepiniz” sözcüklerinden sonra ismin üzerine 1. çokluk veya 2. çokluk iyelik eklerinin kullanımı

Kazak Türkçesi	Барлығыңыздың мейрамдарыңыз құтты болсын.
Yanlış	Hepinizin bayramınız kutlu olsun!
Doğru	Hepinizin bayramı kutlu olsun!

- Belgisiz sıfatın yer aldığı “bir gün” sözcüğünün yanlış kullanımı

Kazak Türkçesi	Бір күні киноға бардық.
Yanlış	Bir günü sinemaya gittik.
Doğru	Bir gün sinemaya gittik.

- Belgisiz sıfatın yanlış yerde kullanımı

Kazak Türkçesi	Анаммен базардан жақсы аяқкиім сатып алдым.
Yanlış	Annemle pazardan bir güzel ayakkabı satın aldım.
Doğru	Annemle pazardan güzel bir ayakkabı satın aldım.

- “bunun için” sözcüğünün Kazak Türkçesi etkisiyle yanlış kullanımı

Kazak Türkçesi	Мен бұл үшін кітап оқимын.
Yanlış	Ben bu için kitap okuyorum.
Doğru	Ben bunun için kitap okuyorum.

- “yardım et-” fiilinin yanlış yardımcı fiil ile kullanımı

Kazak Türkçesi	Сізге көмек берейін бе?
Yanlış	Size yardım vereyim mi?
Doğru	Size yardım edeyim mi?

- “bilmiyorum” sözünün yanlış kullanımı

Kazak Türkçesi	Мен аңы білмедім.
Yanlış	Ben onu bilmedim .
Doğru	Ben onu bilmiyorum .

- Türkiye Türkçesinde kullanımı doğru olmayan fakat Kazak Türkçesinde doğru olan yüz ve bin sayılarının önüne gelen “bir” sayısının kullanımı

Kazak Türkçesi	бір жүз елу	Бір мың тоғыз жүз тоқсан алты жылында туылдым.
Yanlış	bir yüz elli	Bir bin dokuz yüz doksan altı yılında doğdum.
Doğru	yüz elli	Bin dokuz yüz doksan altı yılında doğdum.

- “hepsi, hep, tüm, bütün” gibi sözcüklerin ve bu sözcüklere gelen eklerin yanlış kullanımı

Kazak Türkçesi	Бәріміз келдік.	Бүкіл оқыушылар келді.
Yanlış	Hepsimiz geldik.	Hepsi öğrenciler geldi. Hep öğrenciler geldi.
Doğru	Hepimiz geldik.	Tüm/bütün öğrenciler geldi. Öğrencilerin hepsi geldi.

*Hepsi sözcüğü tamlanan ekiyle kullanılır.

*Hep sözcüğü iyelik eksiz kullanılırsa her zaman anlamı verir.

- Gereksiz sıfat yapım eki kullanımı

Kazak Türkçesi	Кеше қорқынышты бір кино көрдім.	Өте қызықты бір сабақ болды.
Yanlış	Dün korkunç lu bir film izledim.	Çok ilginç li bir ders oldu.
Doğru	Dün korkunç bir film izledim.	Çok ilginç bir ders oldu.

- “çalış-” fiili yerine Kazak Türkçesinde olduğu gibi “iş yap-” şeklinin kullanımı

Kazak Türkçesi	Мен жұмыс істемеймін, оқимын.
Yanlış	Ben iş yap mıyorum, okuyorum.
Doğru	Ben çalış mıyorum, okuyorum.

- “bence, sence” gibi kelimeler yerine Kazak Türkçesinde olduğu gibi ilgi ekli şeklinin kullanımı

Kazak Türkçesi	Меніңше ол дұрыс емес.	Сеніңше бүгін жаңбыр жауады ма?
Yanlış	Benimce o doğru değil.	Senince bugün yağmur yağacak mı?
Doğru	Bence o doğru değil.	Sence bugün yağmur yağacak mı?

Sonuç ve Öneriler

Çalışmada Kazakların Türkiye Türkçesi öğreniminde ses, şekil, kelime, cümle ve anlam bilgisinden kaynaklı bazı yanlışlıkları tespit edilmiştir. Bu yapılan yanlışlıkların çoğunun nedeni, şüphesiz Kazak Türkçesinin ve Türkiye Türkçesinin aynı dil ailesine mensup olması ve bu durumun Türkiye Türkçesi öğreniminde bir dezavantaja dönüşmesidir. Örneğin, belirtme ad durum eki Türkiye Türkçesinde -(y)I; Kazak Türkçesinde ise -DI şeklindedir. Bu benzerlikten dolayı Kazak Türkçesinde “**Қаламді бер.**” cümlesi, Türkiye Türkçesinde “**Калемді ver.**” şeklinde yanlış telaffuza ve yazıma neden olmaktadır. Öte yandan Rusçanın, Kazakçaya etkisiyle de ek ve kelime yanlışlıkları yapılmaktadır.

Alfabeden kaynaklı yapılan yanlışlıklar; **B, C, E, H, P, Y** harflerinde görülmektedir. Kazak alfabesinde de aynı şekilde yer alan bu harfler farklı sesleri karşıladığı için alfabe öğretiminde bu harflerin üzerinde dikkatle durulmalıdır.

Küçük **h, ı, k, r, y** harfleri; büyük **i (İ)** harfi; Kazakçadaki el yazısından kaynaklı **t** ve **d** harfleri ve ayrıca Kazak Türkçesindeki **ə** harfi yazımda yapılan bazı yanlışlıklardandır. Yazılı anlatım kâğıtları ve ödevlerde özellikle bu harflerin yazımına dikkat edilmelidir.

Seslerin telaffuzunda ise; **c~j** harfleri, **ç~ş** harfleri, kalın ünlülerin yanındaki **k** ve **h** harfleri, Rusçadan giren kelimelerin ilk hecesindeki **o** harfi ve farklı yabancı dillerden alınan ortak kelimeler yapılan yanlışlıklardan bazılarıdır.

Yalancı eşdeğerliklerde yapılan yanlışlıklar olarak; **alt ~ алд, taze ~ таза, herkes ~ әркез, дүн ~ түн, zor ~ зор, erik ~ өрік, yap- ~ жаб-, öt- ~ өт-, kaldır- ~ қалдыр-, düşün- ~ түсін-, dur- ~ тұр-, izle- ~ ізде-** kelimeleri tespit edilmiştir. Tespit edilen sözcükler temel seviye Türkçe öğretiminde karşılaşılan yaygın yalancı eşdeğerler olup bu kelimeleri çoğaltmak mümkündür.

Eklerde yapılan yanlışlıklar; kişi ekleri, ad durum ekleri, fiile bağlı gelen ekler ve diğer ekler olmak üzere dört başlık altında toplanmıştır. Kişi eklerinden; 1. teklik, 1. çokluk, 2. çokluk, 3. çokluk ve emir-istek kipinden ise 2. çokluk kişi ekleri temel seviye Türkçe öğretiminde yaygın olarak yapılan yanlışlıklardandır. Ad durum eklerinde çok fazla yanlışlığın yapıldığı görülmekte olup özellikle de belirtme ad durum ekindeki yanlış kullanım daha yaygındır. **sor-, başla-, beğen-, nefret et-, saygı göster-, de-, vur-, fotoğraf çekil-, çık-, gurur duy-, övün-** fiillerine bağlı gelen ad durum eklerinde yanlışlıklar yapılmaktadır.

Bu yanlışlıkların yanı sıra ana dil ile hedef dil arasındaki eklerin farklı olmasından kaynaklı bazı ek yanlışlıkları da mevcuttur. Bunlar; “**adına**” kelimesindeki yanlış ek kullanımı, doğum tarihindeki sayıların üzerine gereksiz ek kullanımı, “**yılından beri**” yapısında kullanılması gereken ekin getirilmemesi, saatlere gelen eklerin yanlış kullanımı, saatlerde kullanılan zaman ekinin yanlış kullanımı, saatlerde “**geçe**” yerine “**geçende**”; “**kala**” yerine “**kalanda**” şekillerinin kullanımı, soru ekinin yanlış yerde kullanımı, yeterlik fiilinin olumsuz şeklinin yanlış kullanımı, sıfat-fiilli cümlelerde iyelik ekinin yanlış yerde kullanımı, “**başla-**” fiili yerine yanlış olarak “**başlan-**” fiilinin kullanımı, “**doğ-**” fiili yerine yanlış olarak “**doğul-**” fiilinin kullanımı, “**okun-**” fiili yerine yanlış olarak “**okul-**” fiilinin kullanımı, “**doğran-**” fiili yerine yanlış olarak “**doğral-**” fiilinin kullanımı, “**oynan-**” fiili yerine yanlış olarak “**oynan-**” fiilinin kullanımı, “**bitir-**” fiili yerine yanlış olarak “**bit-**” fiilinin kullanımı ve “**tamış-**” fiiline gelen sıfat-fiil ekinin yanlış kullanımıdır.

Cümlelerde yapılan diğer yanlışlıklar ise; ya ana dildeki şekilden, ya Rusçanın etkisinden ya da kelimelerin diziminden kaynaklı olmaktadır. Tespit edilenler; “**bu**” işaret sıfatının gereksiz kullanımı, ek fiilin/hikâye kipinin yanlış kullanımı, izin cümlesinin yanlış kullanımı, bağlaç olan “**da/de**”nin fonetik olarak yanlış kullanımı, “**iste-**” fiilinin yanlış kullanımı, “**hiçbir şey**” sözcüğünün yanlış kullanımı, “**Adımız ne?**” sorusundaki soru zamirinin yanlış kullanımı, cümlede sebep bildiren olumsuz yargının yanlış kullanımı, kalıp ifadelerin Rusçanın etkisiyle yanlış kullanımı, “**diye**” sözcüğünün Kazak Türkçesi etkisiyle “**dep**” şeklinde yanlış kullanımı, “**hepimiz, hepiniz**” sözcüklerinden sonra ismin üzerine 1. çokluk veya 2. çokluk iyelik eklerinin kullanımı, belgisiz sıfatın yer aldığı “**bir gün**” sözcüğünün yanlış kullanımı, belgisiz sıfatın yanlış yerde kullanımı, “**bunun için**” sözcüğünün yanlış kullanımı, “**yardım et-**” fiilinin yanlış yardımcı fiil ile kullanımı, “**bilmiyorum**” sözünün yanlış kullanımı, “**imkansız**” kelimesinin yanlış kullanımı, “**günümüzde**” kelimesinin yanlış kullanımı, “**Siz nasılsınız?**” sorusundaki kişi zamiri yerine dönüşlülük zamirinin kullanımı, “**otur-, kal-, yaşa-**” fiillerinin yanlış kullanımı, rica cümlelerinde gereksiz “**-şı/-şi**” ekinin kullanımı, Kazak Türkçesinde emir-istek kipinin söyleyişteki en nazik

durumunda “**сендер**” kişisiyle kullanılan “**-lar/-ler**” ekinin gereksiz kullanımı, Türkiye Türkçesinde kullanımı doğru olmayan fakat Kazak Türkçesinde doğru olan yüz ve bin sayılarının önüne gelen “**bir**” sayısının kullanımı, “**hepsi, hep, tüm, bütün**” gibi sözcüklerin ve bu sözcüklere gelen eklerin yanlış kullanımı, gereksiz sıfat yapım eki kullanımı, “**çalış-**” fiili yerine Kazak Türkçesinde olduğu gibi “**iş yap-**” şeklinin kullanımı, “**bence, sence**” gibi kelimeler yerine Kazak Türkçesinde olduğu gibi ilgi ekli şekli olarak tespit edilmiştir.

Çalışmadan elde edilen bulgular ve ulaşılan sonuçlar dikkate alınarak Kazakların Türkiye Türkçesi öğreniminde yaptığı yanlışlıklar için şu öneriler yapılabilir:

- 1) Kazaklara Türkiye Türkçesi öğretimi yapan eğitimcinin Kazak Türkçesinin ses ve şekil özellikleri hakkında bilgi sahibi olması gerekmektedir.
- 2) Kazak alfabesi ile Türk alfabesinde benzer şekilde olup farklı seslendirilen harfler üzerinde dikkatlice durulmalı ve öğren(i)cinin alfabeyi doğru öğrendiğinden emin olunmalıdır.
- 3) Yazma çalışmasında muhtemel yapılacak harf yanlışlıklarına dikkat edilmeli ve yapılan bu yanlışların dönütleri verilmelidir.
- 4) Harflerin ve kelimelerin doğru telaffuzu için eğitimci, yavaş ağız hareketleriyle ve heceleyerek seslendirme çalışmaları yapmalıdır.
- 5) Öğren(i)cinin yalancı eşdeğer kelimeleri ve bu kelimeleri içeren cümleleri doğru anlayıp anlamadığı kontrol edilmelidir.
- 6) Kişi ve ad durum eklerine örnek cümleler verilerek konunun pekiştirilmesi sağlanmalıdır.
- 7) Fiillerin aldığı ad durum ekleri kalıp olarak öğretilmeli ve Kazak Türkçesinde farklı ekler alan bu fiiller ayrıca belirtilmelidir.
- 8) Hedef dil ile ana dil arasındaki anlamsal ve söz dizimsel farklar öğren(i)ciye gerekli alıştırmalarla sezdirilmelidir.
- 9) Öğren(i)cinin yaptığı yanlışlara yönelik dört temel beceriye uygun yeni materyaller geliştirilmeli ve Kazaklara Türkiye Türkçesi öğretimi için özel eğitim seti hazırlanmalıdır.
- 10) Dil öğretiminin başlangıcında benzerlik ve ortaklıklardan faydalanılıp öğren(i)cinin hedef dile karşı özgüveni sağlanmalı ve daha sonra dil öğretimi ilerledikçe farklılıklar hissettirilip ana dilin etkisiyle yapılacak yanlışlıklar için önlemler alınmalıdır.

Tespit edilen bu yanlışlıkların çoğu, sadece Kazakların yaptığı yanlışlıklar olmayıp Kırgız, Özbek, Uygur, Türkmen, Tıva gibi akraba Türk topluluklarında da yaygın olarak görülmektedir.

Yapılan çalışmada yaygın olarak tespit edilen yanlışlıkları örneklerle çoğaltmak mümkündür. Bu yanlışlıklardan başka konuyla ilgili olarak daha farklı yanlışlıklara da rastlanabilir. Bu tespitler Türkiye Türkçesi öğrenimi ve öğretimi alanında yapılan çalışmalara ivme kazandırarak katkı sağlayacaktır.

KAYNAKLAR

- 📖 AÇIK Fatma, “Türkiye’de Yabancılara Türkçe Öğretilirken Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri”, **Doğu Akdeniz Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü “Uluslararası Türkçe Eğitimi ve Öğretimi Sempozyumu’nda Sunulan Bildiri**, Kıbrıs 2008, s. 1-9.
- 📖 ALYILMAZ Cengiz, “Türkçe Öğretiminin Sorunları”, **Turkish Studies**, 5(3), 2010, s. 728-749.
- 📖 BİÇER Nurşat, “Hunlardan Günümüze Yabancılara Türkçe Öğretimi”, **Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi**, S: 1/4, 2012, s. 107-133.
- 📖 DUMAN Gül Banu, “Kırgızların Türkiye Türkçesi Öğrenirken Ad Durum Biçimbirimleriyle İlgili Yaptıkları Hatalar ve Çözüm Önerileri”, **Dil ve Edebiyat Eğitimi Dergisi**, C: 2, S: 5, 2013, s. 82-94.
- 📖 ERDOĞAN Erol, “Türk Dillilere Türkiye Türkçesi Öğretiminde Karşılaşılan Başlıca Sorunlar ve Çözüm Önerileri”, **Uluslararası Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi Sempozyumu: Türk Dillilere Türkiye Türkçesi Öğretimi Adlı Sempozyumda Sunulan Bildiri**, Erzurum, 2015, s. 1-18.
- 📖 GÜLSEVİN Gürer, “Bergamalı Kadri ve Eseri Üzerine”, **Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi**, C: 1990/I, S: 461, Haziran 1990, s. 211-214.
- 📖 GÜVEN Esra, **Yabancıların Türkçe Öğrenirken Ad Durum Eklerinde Yaptıkları Hataların Çözümlemesi ve Bu Hataların Giderilmesine Yönelik Öneriler**, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir 2007.
- 📖 KAPLANKIRAN İbrahim, **Kazakistan’da 7. Sınıf Ders Kitabı Üzerinden Ana Dili Öğretimi Üzerine Bir İnceleme**, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyonkarahisar 2016.
- 📖 KOÇ Kenan, Bayniyazov Ayabek, Başkapın Vehbi, **Kazak Türkçesi Türkiye Türkçesi Sözlüğü**, Akçağ Yayınları, Ankara 2003.
- 📖 UĞURLU Mustafa, “Türk Lehçeleri Arasında Benzer Kelimelerin Eş Değerlik Durumu”, **Turkish Studies**, 7/4, 2012, s. 215-222.